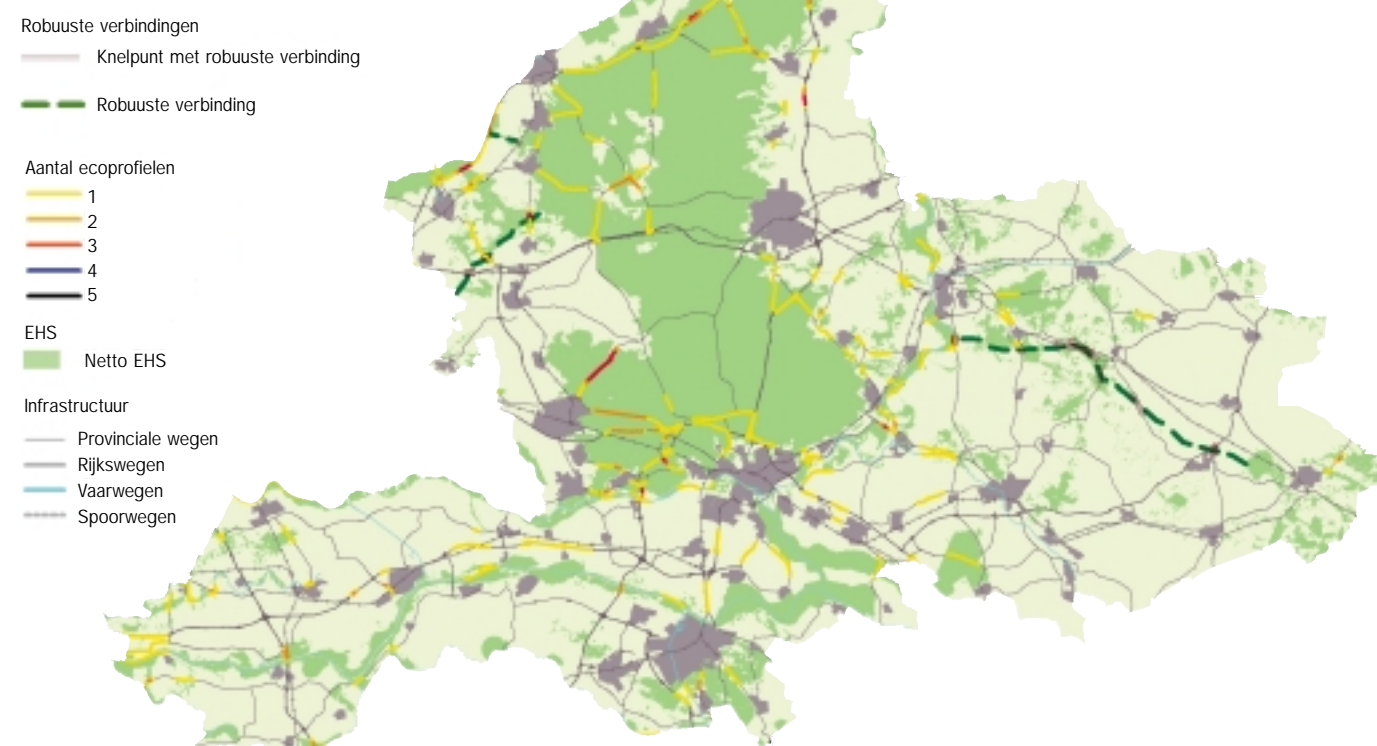


Ontsnippering: waar halen we de grootste winst?



Ontsnippering is het tegengaan van versnippering – bijvoorbeeld door de EHS, ecoducten, faunatunnels en diervriendelijke oevers. Er zijn duizenden knelpunten waar infrastructuur de uitwisseling tussen populaties bemoeilijkt of zelfs onmogelijk maakt. Alterra maakte een knelpuntenanalyse en ontdekte dat moeilijkheden vaak met elkaar samenhangen en dat vele knelpunten verschillende soorten raken. Er is echter ook goed nieuws: ontsnipperende maatregelen hebben op veel plaatsen meteen een positief effect op de levensvatbaarheid van dierpopulaties.

Als wegen, vaarwegen of spoorwegen ecologische netwerken doorkruisen, worden de leefgebieden van diersoorten verkleind en in snippers opgedeeld. Hierdoor komt de levensvatbaarheid van populaties in gevaar en op middellange termijn kunnen heel wat diersoorten (en daarmee ecosystemen) uit woon-, werk- en recreatieomgeving en uit natuurgebieden verdwijnen. De afgelopen jaren zijn diverse knelpuntenkaarten gemaakt. Zo is in beeld gebracht op welke plaatsen infrastructuur een probleem oplevert voor dierpopulaties. Maar de wijze waarop de knelpunten zijn vastgesteld en ingedeeld, verschilt sterk en hierdoor is vergelijking van de kaarten moeilijk. Bovendien wil de overheid knelpunten niet op basis van de beleidsstatus van gebieden vaststellen, maar op basis van de duurzaamheid van ecologische netwerken. Alterra boog zich daarom over de vragen waar de knelpunten

liggen, en welke knelpunten eerst moeten worden aangepakt. Een analyse van de duurzaamheid van ecologische netwerken diende hiervoor als basis.

Wegen grootste probleem

Alterra-onderzoeker ir. Edgar van der Grift licht het onderzoek toe: 'De bevindingen van de knelpuntenanalyse zijn helder. We hebben 1126 knelpunten geïdentificeerd. Wegen veroorzaken de grootste problemen: bij driekwart van de knelpunten wordt een ecologisch netwerk doorsneden door een rijks- of provinciale weg. Spoorwegen veroorzaken de minste knelpunten: slechts vijf procent. Opmerkelijk is ook de bevinding dat in 88% van de gevallen ontsnipperende maatregelen tot een directe verbetering van de duurzaamheid van ecologische netwerken zullen leiden. In de overige gevallen kan verbetering van duurzaamheid worden bereikt als eerst andere knelpunten worden opgelost. Door aanleg van nieuwe natuurgebieden – door ecoducten, faunatunnels en diervriendelijke oevers – kan de versnipperende werking van infrastructuur worden opgeheven. Wel is het zo dat in meer dan een op de drie gevallen de knelpunten met elkaar samenhangen, bijvoorbeeld als wegen en spoorwegen naast elkaar liggen. Er is pas sprake van verbetering van de duurzaamheid als de knelpunten tegelijkertijd worden opgelost. Vooral het edelhert lijdt onder de versnippering: voor deze soort zijn in vele situaties meer dan twee dicht bij elkaar gelegen barrières, die gezamenlijk moeten worden aangepakt. De knelpunten in de robuuste verbindingen verdienen ook bijzondere aandacht. Deze verbindingen zijn de 'slagaders' van de EHS en ze

moeten het duurzaam voorkomen van vele soorten garanderen. Als er geen maatregelen worden genomen, maakt infrastructuur hier de uitwisseling van soorten moeilijk of zelfs onmogelijk.'

Ecoprofielen vastgesteld

Het is ondoenlijk voor iedere diersoort een analyse uit te voeren. Daarom werd er gewerkt met 'ecoprofielen'. Deze ecoprofielen vertegenwoordigen een groep diersoorten. Zo is er voor vier belangrijke ecosystemen een analyse uitgevoerd. Voor het ecosysteem bos onderzocht Alterra de effecten op hazelworm en boommarter, voor heide en duin werd er gekeken naar zandhagedis en adder. De poolkikker en de noordse woelmuis vormden de ecoprofielen voor moeras en voor beekdalen is er een analyse verricht voor de bruine vuurvlieder en ring-slang. Het ecoprofiel otter is gebruikt voor de analyse van zowel moeras als beekdalen en het ecoprofiel edelhert kon worden gebruikt voor alle ecosystemen. Met deze keuze komen knelpunten aan het licht voor soorten die leven binnen één ecosysteem én knelpunten voor soorten die meer ecosystemen benutten. In bijna een kwart van de onderzochte gevallen is er sprake van een knelpunt voor meer dan één ecoprofiel. In de situatie zonder infrastructuur wordt Nederland (nog steeds) geen duurzaam ecologisch netwerk en met de gehanteerde methode worden dus ook geen knelpunten voor de otter gevonden. Maar dat wil niet zeggen dat de otter in ons land floreert.

Uitdarend onderzoek

Alterra-onderzoeker drs. Rogier Pouwels blikt terug op het onderzoek: 'Dit was in verschillende opzichten een uitdagend on-

derzoek. Ten eerste waren er vele partijen bij het project betrokken en dat vraagt altijd een goede afstemming. We werkten bijvoorbeeld samen met de ministeries van LNV, VROM en Verkeer en Waterstaat. Daarnaast was het een uitdaging om prioriteiten te stellen om knelpunten op te lossen. Dit hebben we gedaan op basis van de effecten van ontsnippering op de duurzaamheid van ecologische netwerken. Voor het identificeren en classificeren van de knelpunten maakten we gebruik van het kennisstelsel LARCH. Voor elk ecoprofiel hebben we bepaald waar de ecologische netwerken liggen en wat hun duurzaamheid is. Vervolgens gingen we met het kennisstelsel na of ecologische netwerken fuseren als de tussenliggende infrastructuur zou ontbreken. Er is sprake van een knelpunt als de fusie van netwerken leidt tot significante verbetering van de duurzaamheid. De mate waarin de duurzaamheid verbetert, vormt de basis voor een ecologische classificatie van de knelpunten. Deze ecologische classificatie geeft de rijksoverheid en provincies een goede basis om in de nadere uitwerking van het Meerjarenprogramma Ontsnippering de aanpak van knelpunten vast te stellen. Daarbij kunnen ook andere factoren die van belang zijn, zoals soortenbeleid, gebiedsgerichte aanpak, kosten, juridische verantwoordelijkheden, multifunctioneel gebruik van faunavoorzieningen en draagvlak in de regio in overweging worden genomen.' ■

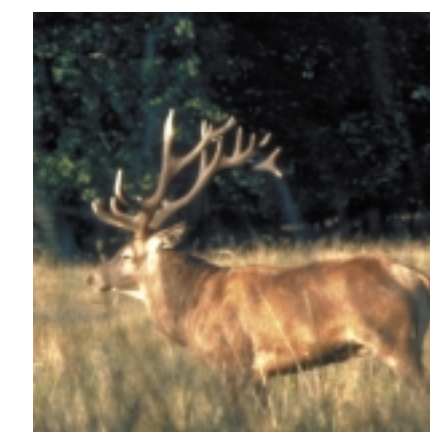
Meer informatie vindt u in 'Meerjarenprogramma Ontsnippering – Knelpuntenanalyse' door E.A. van der Grift, R. Pouwels & R. Reijnen
Alterra-rapport 768
Voor prijs en bestelwijze zie pagina 17 e.v.



Geen knelpunten voor de otter gevonden.



Effecten op hazelworm onderzocht.



Vooral het edelhert lijdt onder de versnippering.